

Na zadnji tisočinki zagledaš hotenje: biti zavestno bitje.

Neviden ulomek milimetra za hotenje: biti bog iz človeka.

In ti, sin moj, si bolan in nestrpen!

In ti, sin moj, si nevernik postal in ne veš, da pred nami sploh ni bilo zavestnega hotenja, da bi nekaj postali!

Václav Burian / Doneski k starejšemu češkemu repertoarju v slovenski dramatik

I.

Kakor pri Čehih, tako so bili tudi pri Slovencih začetki novodobne dramatike radi pomanjkanja pristnih talentov navezani predvsem na prevode. Spočetka se je prevajalo, kar je prišlo pod roke. Najbolj se je prestavljalo priljubljeno nemško, zlasti pa dunajsko gledališko blago, vendar se opaža v slovenski dramatik že od samih začetkov poseben namen — prevajati tudi iz slovanskih literatur, zlasti pa iz češčine. Iz čeških avtorjev so bili takrat najbolj priljubljeni Jan Nep. Štěpánek, Václav Kliment Klicpera in Jos. Kajetán Tyl, čigar šaloigre in burke so bile često prevajane in so se tudi dalje časa držale na slovenskih odrih. A. Trstenjak je v svojem Slovenskem gledališču (1892) že deloma obdelal to gradivo, toda ne popolnoma točno, ker je vanj sprejel množico nezanesljivih poročil in posnel od drugod razne napake. V sledečem svojem pregledu hočem njega in njegove vire popraviti in dopolniti, predvsem kar se tiče slovenskih prevodov iz J. N. Štěpánka (1783—1844).

1. Že leta 1848. je bila poslovenjena Štěpánkova¹ šaloigra «Čech a Němec» pod naslovom «Tat v mlinu ali Slovenec in Nemec». Prevod je preskrbel za Slovensko društvo v Ljubljani Juri Kosmač² s pomočjo J. Klemana³ (Klemana),

---

¹ Starejši slovenski viri («Novice» 1848, 194 in 202) sploh ne navajajo imena češkega avtorja ali ga pomotoma zamenjajo s Tylom (P. pl. Radics, «Ljubljanski Zvon» 1887, 291). Šele A. Trstenjak («Slovensko gledališče», str. 38) ga je (po «Novicah» 1867, 387) točno dognal.

² «Novice» 1848, 202, potem «Novice» 1867, 387 navajajo za prevajalca najprej I. Klemana in šele v drugi vrsti Kosmača; ravno tako tudi Trstenjak 38, kar ni popolnoma pravično, ker prevod sam je nujno pripisati I. Kosmaču.

³ Dr. Jan Nep. Kleman je bil od leta 1845. profesor, od 1849. pa provizorični ravnatelj ljubljanske gimnazije. Več o njem glej: Jahresbericht des k. k. Gymnasiums zu Laibach 1850, 21, in 1851, 22/23; «Slovenija» 1850, 6; «Novice» 1850, 114, 126; Ant. Knezova knjižnica, II. zv. (1895), 176 in 184.

Václav Burian / Doneski k starejšemu češkemu repertoarju v slovenski dramatik

rodom Čeha, ki mu je najbrž služil za nekak pomožni češki besednjak. Prevod je bil po takratni maniri lokaliziran in slovenskim razmeram primerno prikrojen.⁴ Ker ni Štěpánková burka popolnoma originalna, opisana je namreč zlasti po zgledu Weidmannove igre «Bettelstudent», je tudi njen slovenski prevod v ozki genezični zvezi z navedenim nemškim virom. Natisnjen ni bil nikoli, desi je ljubljansko Dramatično društvo še leta 1867. objubiljalo, da ga izda v tisku.⁵ Ohranil se je le v rokopisnih prepisih. Dva, od katerih eden je napravljen po originalu (prepisal ga je šepetalec Janez Zorin 22. novembra 1848.), hrani literarno-historični del arhiva Narodnega gledališča v Ljubljani pod št. 604 (starejša 323). Ta je zanimiv še s tega stališča, ker je v njem zabeležena «Pesem starega Kranjca», ki zasmejuje slovensko renegatstvo, pesem, ki jo je Nollí pozneje predelal.

V tem prevodu, ki je najbrž kročil v številnih prepisih, se je ta burka pogosto igrala. Prvič so jo igrali v Ljubljani v Deželnem gledališču dne 22. novembra 1848., in sicer s takim uspehom⁶, da so jo morali dne 29. novembra istega leta ponavljati.⁷ Za oder jo je pripravil J. Bleiweis⁸ in pomnožil s petjem, za katero je zložil napeve J. Fleišman.⁹ Leta 1849. (2. januarja) so jo igrali v Slavjanskem društvu v Trstu¹⁰, leta 1850., 1855. in 1861. v mestnem gledališču v Idriji,¹¹ leta 1852. (1. januarja) v Celju,¹² pozneje pa, v 60. in 70. letih, je bila priljubljena točka slovenskih Čitalnic in ljubljanskega Dramatičnega društva,¹³ tako da je postala znana skoro po vsem slovenskem ozemlju. Še v 90. letih se je vprizorila v Ljubljani in občinstvo se je pri nji «izborna zabavalo».¹⁴ Zadnjič so jo vprizorili v Ljubljani dne 7. marca leta 1905. v Tišnovi režiji (Plakat). Tako je ta igra nad petdeset let živela med Slovenci in je s svojim patriotizmom in satiro na nemškutarstvo dramila narodno zavest najširših slovenskih slojev. A ne samo to, njen vpliv se dá nasledovati tudi v domači slovenski produkciji, ki je po njenem

⁴ «Novice» 1848, 202.

⁵ «Novice» 1867, 387.

⁶ «Novice» 1848, 202; Trstenjak 38.

⁷ Trstenjak 39.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ «Sloven» 1836, 186 (Lovro Žvab, Zgodovinske črtice o Slavj. društvu v Trstu).

¹¹ K. Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva. III. 30.

¹² Ibidem 32. Na oder jo je uvedel Josip Drobnič. «Zora» 1873. (Trstenjak.)

¹³ Trstenjak 112, 116, 143, 144.

¹⁴ «Ljubljanski Zvon» 1897, 191 (Zbašnik).

zgledu rada segala tudi k dvojezični mešanici, da bi s tem karakteryziral in bičala sodobno slovensko narodno nezavednost, kakor je to storil Vilhar v svoji «Pošteni deklici».

2. V «Ljubljanskem Časniku» (1851) II. letnik, str. 32. sl., je izšel prevod češke igre pod naslovom «R o d o l j u b i». Ime češkega avtorja niti slovenskega prevajalca ni navedeno. Poznejša slovenska literarna zgodovina je dognala prevajalca v osebi Fr. Cegnarja,¹⁵ toda češki avtor in pristi naslov te češke igre do sedaj nista bila ugotovljena. Dopolnujem torej to vrzel z ugotovitvijo, da je to prevod Štěpánekove igre «Vlastenci aneb Vítězství u Lipska», čigar konec je Cegnar zlokaliziral in prilagodil okoliščinam svoje dobe: Štěpánekova igra, ki je bila napisana leta 1813., se konča s slava-klici cesarju Francu I., dočim se Cegnarjev prevod zaključuje z apoteozo na cesarja Franca Josipa I. Vprizorila se v slovenščini ta igra najbrž ni, zato je menda tudi ušla Trstenjakovi pažnji.

3. V istem letniku «Ljubljanskega Časnika» (1851), str. 180. sl., je izšla še tretja Štěpánekova igra, namreč burka «K u l i f e r d a» (prevod iz češkega). Češki avtor zopet ni naveden,¹⁶ dočim je popolnoma razvidno prevajalčevo ime iz rubrike «Slovstvo in umetnost» iste številke (45). Je to namreč Sebastijan Žepič,¹⁷ ki najbrž ni razumel češkega izraza «kuliferda», ki pomenja «kljukec», in ga je zato pustil tudi v svojem prevodu. Tudi ta igra najbrž ni bila vprizorjena, ker o nji Trstenjak tudi ne govori. Da je to prevod iz Štěpáneka, je iz vsebine in naslova popolnoma jasno.

4. Zadnji znani slovenski prevod iz Štěpáneka je «B o b i z K r a n j a» (Vesela igra s petjem v enem dijanji, poslovenjena po češkem), ki je izšla v Bleiweisovem zborniku Slovenskih gledališčinah iger, V. zvezek, leta 1865. Niti avtor niti prevajalec nista navedena. Kar se tiče češkega avtorja, je o njem v slovenskem tisku krožila opetovano ponavljana napaka, sprejeta iz Bleiweisovih «Novic»,¹⁸ ki so o «Bobu iz Kranja» poročale, da je to «po češki Klicperovi Kolači iz Prage poslovenjena in na slovenske okoljščine zasukana» igra. To napako je iz «Novic» sprejel tudi Jos. Nolli

¹⁵ Lovro Žvab v Koledarju in kažipotu po Trstu 1884, II. del, str. 39; I. Marn, Jezičnik XXIX (1891), 57; «Dom in Svet» 1892, 179; Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva. III. (1896), 303; Iv. Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. 1911, 213.

¹⁶ Poznejši slovenski tisk ga tudi ne navaja.

¹⁷ «Ljubljanski Časnik» 1851, str. 180.

¹⁸ «Novice» 1865, 132.

v svoj seznam slovenskih iger¹⁹ in po njem P. Radics v pregledu slovenske dramatike²⁰ ter končno Trstenjak, ki pomotoma navaja VI. V. (namesto V. Kl.) Klicpero.²¹ Toda iz vsebine te igre je razvidno, da je to prevod Š t ě p á n e k o v e burke «B e r o u n s k é k o l á č e», kar je že isti Noll v prvem poglavju svoje omenjene knjige²² po svojem češkem viru²³ točno navedel (toda v poznejšem seznamu slovenskih iger je to zopet pozabil!). Torej ni dvoma o tem, da je «Bob iz Kranja» prevod J. N. Štěpánka. Ker pa je Štěpánek napisal (1818) to svojo igro po zgledu nemške burke J. A. Gleicha «Das Kolatschenfest in Kumrowitz» (1817),²⁴ je tudi njen slovenski prevod v ozki zvezi s temi Gleichovimi «Kolatschen», ki najbrž nikoli niso bili natisnjeni in čigar rokopis se je izgubil.²⁵

Imena slovenskega prevajalca se mi ni posrečilo dognati. Tisk prevoda ga ne navaja, «Novice» v svojem referatu o predstavi te igre se ga tudi ne spominjajo,²⁶ Bleiweis v svojem poročilu v Čitalnici dne 24. aprila 1870. omenja, da je to igro samo za oder «vredil»²⁷ in poznejši viri vedo tem manj o tem povedati. Verjetno bo torej najbrž, da je ta prevod pripisati enemu izmed trojice Kosmač-Cegnar-Žepič. Prevod sam bo najbrž starejšega datuma; lotili pa so se ga, uprizorili ter natisnili šele v 60. letih. Dejanje igre je bilo, kakor rečeno, lokalizirano, vanjo so bile vpletene pevske točke, ki mu je zložil napeve Josip Fabian (Fabjan),²⁸ rodom Čeh in takratni čitalniški pevovodja. Prvič se je «Bob iz Kranja» igral dne 16. aprila leta 1865. v Deželnem gledališču v Ljubljani in to z velikim uspehom.²⁹ Igra se je potem držala dalje časa na slovenskih odrih; tako so jo n. pr. igrali v oktobru leta 1866. v Čitalnici v Št. Vidu,³⁰ 2. majnika 1869. zopet v Ljubljani v Dra-

¹⁹ Josip Noll, Priročna knjiga za glediške diletante. Slovenska Talija, I. zv. 1868, 164.

²⁰ P. v. Radics, Der verirrte Soldat (Agram 1865), odd. B, str. 118.

²¹ A. Trstenjak 52.

²² Glej št. 19., str. 32.

²³ Josef Mikuláš (Boleslavský), Příruční kniha pro divadelní ochotníky, Praha 1866.

²⁴ Mir. Hýsek, Dějiny čes. divadla v Brně, Hlídka XXIV., 1907, str. 429.

²⁵ Fr. Tichý, Berounské koláče, České divadlo, sv. 34, Praha 1922, Uvod, str. 15.

²⁶ «Novice» 1865, 132.

²⁷ Letopis Narodne Čitalnice 1871, str. 22.

²⁸ «Novice» 1865, 132; Slovenske gledališke igre, V. zv. (1865), str. 40; Trstenjak 52.

²⁹ «Novice» 1865, 132.

³⁰ «Novice» 1866, 332.

Jernej Jereb / Suženj demona

---

matičnem društvu,³¹ dne 6. februarja 1870. v Postojni³² itd., tako da je postala tudi med Slovenci znana in priljubljena kakor doma na Češkem.³³

To je menda vse, kar je bilo iz Štěpáneka prevedeno v slovensčino. Niso to seveda njegove najboljše igre: dve izmed njih se sploh nista igrali, samo «Tat v mlinu» in «Bob iz Kranja» sta res živeli med Slovenci in imata torej svoj pomen tudi v slovenski dramatik. (Konec prihodnjič.)

Jernej Jereb / Suženj demona

(Nadaljevanje)

Zaspal sem in sanjal. Zgrabile so me ženske roke, ki so me privile k sebi. Čutil sem, da se toplina ženskega telesa veča in se golo telo oklepa mojega telesa. Stud, ki me je objel spočetka, se je izpremenil v neznano slast, da sem zastokal v bolečini. Prebudil sem se ...

Zaspal sem znova in spal do poldne. Ko sem vstal, sem bil izmučen. Pogledal sem se v zrcalo in sem se ustrašil samega sebe.

«Ali ni bolje, da spiš ponoči in bereš podnevu?» mi je dejal oče.

«Čez nekaj minut molka sem dejal:

«Jutri se odpeljem v mesto.»

Oče je pomislil; pogledal me je z dolgim pogledom in zinil: 230
«Po kaj?»

Nisem vedel, kaj naj rečem. Francka me je pogledala v dno oči: «Ali imaš v mestu dekle?» — Nič me ni zadržalo več. Naslednje jutro sem se odpeljal.

Bilo je poletno jutro, tako lepo, z zlatom in pesmijo posejano, da je srce vriskalo v prsih. Ko se je med Sveto Goro in Svetim Valentinom odprlo Solkansko polje, me je zapeklo. Po kaj sem prišel? Noga me je nezavedno peljala do hiše z visokimi okni in čipkastimi zastori na njih.

Gospa Fani me je pozdravila z velikim začudenjem in hinavskim poudarkom v sladki besedi. V kuhinji je sedela njena mati, ki je prišla z jerbasom na glavi tri ure hoda, da se vrne isto pot.

Ta ni videla hčerine zadrege, niti njenega trepeta ne. «Še malo počijem, pa grem,» je dejala.

---

³¹ «Novice» 1869, 137 (glasom tega poročila je bila igra predelana); Trstenjak 111.

³² «Triglav» 1870, št. 9.

³³ O njeni priljubljenosti med češkim ljudstvom zanimivo poroča Al. Jirásek v svojem romanu «U nás», II. del, str. 267—277.

Václav Burian / Doneski k starejšemu češkemu repertoarju v slovenski dramatik

in sem srečen, ker sem s to ljubeznijo izluščil biser v svoji duši.

ŽENA: Nehaj, nehaj! *(Po kratkem molku.)* Daj mi roko! Posloviva se kot prijatelja.

MOŽ *(rezko)*: Ne!

ŽENA: Čuden si! Zakaj ne?

MOŽ: Ker bom ostal vedno s teboj, vedno poleg tebe.

ŽENA: Jaz ne morem ...

MOŽ: Ni potrebno! Ti pojdi, moje navzočnosti ne boš čutila, niti mojega bdenja nad seboj ne boš čutila ... a posloviti se ni potrebno ...

ŽENA: Jaz grem.

MOŽ: Pojdi!

(Vera odide. Molk. Mož se izprehaja po sobi, gleda v tla. Nekje je slišati akorde klavirja, melodijo nekega valčka ...)

MOŽ: O, to boli, boli ... In ne razume, ničesar ne razume! Kako bi mogla razumeti, kako, ko pa sam tavam v megli, in se lovim kakor umirajoč bolnik po strmi, kameniti cesti? Ali sem boljši, ali sem slabejši? *(Ustavi se pred ogledalom; tiho.)* O, povej, povej, ali sem dober, ali sem slab? Molčiš?! Gledaš me?! Tvoje oči se širijo, tvoje ustnice se pačijo ... o ta tvoj obraz, ta živinski izraz ... ali si človek, ali nisi? *(Se krohoče.)* Človek ... kaj je človek, kje je človek, kdo je človek ... Najpopolnejša žival ... *(Strahoten smeh ga vsega zastrupi, da leti s smehom navzdol v brezdno ... Slišati je močan udarec akorda na klavir. V hipu obstane, preneha s smehom ... Pogladi se z roko po čelu ...)* Pa sem vendar boljši, boljši, ker hočem biti boljši! *(Se vsede k pisalni mizi in vzame v roke peresnik ...)*

(Konec III. scene.)

Václav Burian / Doneski k starejšemu češkemu repertoarju v slovenski dramatik

(Konec)

II.

Razen Štěpánka je prihajal skoro istodobno na slovenski oder tudi Václav Kliment Klicpera (1792—1859). Prevedeno je bilo nekoliko njegovih veseloiger, ki so krožile v prepisih skoro po vseh slovenskih čitalnicah. — 1. Najstarejšega datuma je prevod njegove enodejanke «I d o b r é j i t r o», katero

je že leta 1849. prestavil pod naslovom «D o b r o j u t r o» Jurij Kosmač s pomočjo I. Kleemanna.³⁴

V tem prevodu jo je prvič uprizorilo Slovensko društvo dne 10. septembra leta 1849. v ljubljanskem gledališču.³⁵ Dejanje je bilo lokalizirano in prepleteno s pevskimi točkami, ki jih je zložil dr. I. Bučar.³⁶ Pozneje so jo igrali v ljubljanski Čitalnici 20. decembra 1863.³⁷ v Bleiweisovi priredbi³⁸ in še v Dramatičnem društvu, ki jo je uprizorilo dne 14. marca leta 1869. v prostorih Čitalnice³⁹ in 23. oktobra leta 1870. v Deželnem gledališču.⁴⁰ Poleg Ljubljane so jo še igrali tudi na drugih slovenskih odrih, n. pr. v Celju, kjer so jo prvič uprizorili že 30. novembra 1851. (za oder jo je priredil Josip Drobnič)⁴¹, potem še 23. septembra 1866.,⁴² v Kranju 26. novembra 1865.,⁴³ v Mariboru⁴⁴ itd., tako da je postala znana in priljubljena⁴⁵ skoro po vsem slovenskem ozemlju.

Njen prevod je nameraval izdati že leta 1864. dr. J. Bleiweis v svojem Zborniku gledaliških iger;⁴⁶ toda natisnjen je bil šele leta 1867. v Slovenski Taliji, IV. (a) zv. (Dobro jutro, Vesela igra s petjem v dveh dejanjih, iz češkega), brez imena češkega avtorja in slovenskega prevajalca. Prevod je dovolj veren in gladek, toda ker so to igro uprizarjali s pevskimi točkami, razdeljen na dve dejanji.

Drugič jo je menda prevel tudi Jurij Grabrijan, dekan v Vipavi, toda razen Trstenjaka⁴⁷ ga slovenska literarna zgodovina sploh ne navaja. Prestavil jo je najbrž za oder vipavske Čitalnice.

2. Burko iz dijaškega življenja «Divotvorný klobouk» — «Čudo delni klobouk» (gluma v treh dejanjih, po Klicperi iz češčine poslovenil S. Ž.) je prestavil že 1851. leta Sebastijan Žepič.⁴⁸

³⁴ «Novice» 1863, 405; «Slovenski glasnik» 1864, 283; «Jezičnik» XX, 41, in XXIII, 78; «Slovensko gledališče» (Trstenjak) 50.

³⁵ «Novice» 1849, 160 in 164; «Slovensko gledališče» 39; Glaser III, 28.

³⁶ Ibidem.

³⁷ «Novice» 1863, 405; «Slovensko gledališče» 50.

³⁸ Letopis Narodne Čitalnice v Ljubljani 1871, 21.

³⁹ «Novice» 1869, 82; «Slovensko gledališče» 111.

⁴⁰ «Novice» 1870, 341, 349; «Slovensko gledališče» 113.

⁴¹ «Zora» 1872, 145 do 147; «Jezičnik» XXIV, 51; «Slovensko gledališče» 190; Glaser III, 32.

⁴² «Ljubljanski Zvon» 1911, 504.

⁴³ M. Pirnat, Narodna Čitalnica v Kranju (1863—1913), str. 41.

⁴⁴ Register iger mariborske Čitalnice.

⁴⁵ «Novice» 1868, 207.

⁴⁶ «Novice» 1864, 193.

⁴⁷ «Slovensko gledališče» 92.

⁴⁸ «Novice» 1867, 387; J. Noll, Priročna knjiga, Slovenska Talija, I. zvezek, str. 164; «Jezičnik» XXV, 78; «Slovensko gledališče» 48.

Uprizorjena sploh ni bila in tudi ne natisnjena. Prevod je ohranjen v rokopisu iz leta 1851., ki ga hrani zgod. del dramskega arhiva v Narodnem gledališču v Ljubljani pod št. 250. Iz njega je razvidno, zakaj je niso uprizorili: Žepičev prevod je namreč tako neroden in ponesrečen, da je na njegovem rokopisu neka druga roka zapisala opazko, da je to «dobro za omaro». In na ta način ni došlo do uprizoritve te res dovtipne in literarno uspele veseloigre.

Drugič jo je baje prestavil Fr. Cegnar, toda razen L. Žvaba⁴⁹ nihče drugi tega ne omenja.

3. Pravljični proverb «Z l a t o n e b l a ž í» je prestavil leta 1865. pod istim naslovom «Z l a t o n e b l a ž í» (Dramatična drobtinica, češki spisal Václ. Kl. Klicpera) L. P o d g o r i š k i, t. j. Lavoslav Gorenjec.⁵⁰

Ta prevod ni bil ne natisnjen ne uprizorjen. Ohranil se je v zgod. delu dramskega arhiva pod št. 241. Kot prelagatelj je na njem podpisan L. Podgoriški, kar odgovarja popravljenemu Trstenjakovemu poročilu.

4. Enodejanko «V e s e l o h r a n a m o s t ě» je prestavil leta 1867. pod naslovom «N a m o s t u» Fran Rebec.

Njegov prevod je izšel v Slovenski Taliji, II. (b) zv., leta 1867. (Na mostu, gluma v enem dejanju, iz češkega po Klicperi poslovenil). Ta prevod je dovolj zvest in se še danes dobro bere; lokalizirana so samo krajevna in krstna imena.

Prvič jo je uprizorilo ljubljansko Dramatično društvo kot svojo prvo otvoritveno predstavo dne 24. oktobra 1867. v prostorih Čitalnice,⁵¹ potem še 2. oktobra leta 1870. v Deželnem gledališču.⁵² Igra je jako ugajala.⁵³

Tudi po drugih slovenskih odrih so jo pogosto uprizarjali.

5. Burko brez ženskih vlog «R o h o v í n ě t v e r r o h ý» je prestavil že pred letom 1867. pod istim naslovom «R o h o v i n» (Šalo

⁴⁹ Lovro Žvab, Koledar in kažipot po Trstu, II. del, str. 39 (1884), navaja, da njegove prevode iz češčine (Rodoljubi in Čudodelni klobuk) hrani ljubljanska licejska knjižnica; toda jaz jih tam nisem dobil.

⁵⁰ «Novice» 1867, 387, pomotoma navajajo za prevajalca Podgorskega (kar je psevdonim L. Svetca), po njih je to napako sprejel J. Nolli, Priročna knjiga, str. 171, pozneje tudi J. Marn v «Jezičniku» XXX, 23. A. Trstenjak, «Slovensko gledališče», str. 48, navaja tudi Podgorskega, na str. 98. pa prav Podgorskega. Vkljub temu je pripisal Glaser III, 77 (1896), ta prevod Luki Svetcu (t. j. Podgorskemu)!

⁵¹ «Novice» 1876, 368; «Slovensko gledališče» 111.

⁵² «Novice» 1870, 326; «Slovensko gledališče» 113.

⁵³ «Slovenski Narod» 1871, št. 6.

igra v enem dejanju) *Peter Grasselli*⁵⁴ (s pomočjo ljubljanskega Čeha Jana Macáka⁵⁵).

Do uprizoritve te burke sploh ni prišlo in tudi natisnjena ni bila, četudi jo je Dramatično društvo nameravalo izdati.⁵⁶ Rokopis hrani prelagatelj.

Čeprav se je iz Klicpere precej prevajalo, vendar sta v slovenski dramatik resnično živeli samo dve njegovi veseloigri, in to niti ne najboljši. Krivi so bili temu večinoma slabi ali nerodni prevodi.

*

Z razvojem delavnosti Dramatičnega društva se je tudi znatno pomnožil češki repertoar. Tako so prihajali na slovenski oder koncem 60. in začetkom 70. let različni češki avtorji, kakor n. pr. K. Sabina (*Inserat*), F. F. Šamberk (*Ultra*), J. Neruda (*Ženin od gladu*), J. J. Stankovsky (*Gospod regisseur*), J. J. Kolar (*Dajte mi surko*), J. Štolba (*Krojač in čevljar*), Gustav Pflieger-Moravsky (*Telegram, Ona me ljubi, Poglavlje*), in zlasti *Josip Kajetan Tyl* (1808—1856).

Šele s Tylom se je poprijelo Dramatično društvo tudi resne igre. Poprej je skoro izključno gojilo veseloigro in «puhle šale za otroke in kuharice».⁵⁷ Zatorej igrajo prevodi iz Tyla znatno vlogo tudi v razvoju slovenske dramatike. Ker ni bilo v tem oziru resnih domačih del, se je zopet moralo Dramatično društvo lotiti prevodov in Tyl je bil eden izmed najbolj prevajanih in igranih avtorjev tekom celega desetletja 1870—1880.

1. Časoslovno prihaja tu v poštev prevod njegove pravljичne igre (ta genre je vpeljal Tyl prvi v češko literaturo) «*Jiříkovo vidění*», katero je prestavil že pred letom 1867.⁵⁸ pod naslovom «*Jurčkove prikazni*» (čarobna igra s petjem v petih dejanjih) Fran Rebec.⁵⁹

Ta prevod ni bil natisnjen in rokopis se tudi ni ohranil. Prvič jo je uprizorilo Dramatično društvo dne 19. novembra 1871. v ljubljanskem Deželnem gledališču. Kritika je pohvalila njeno globoko moralo, zanimivo dejanje in bridek humor in je poudarila,

⁵⁴ «Novice» 1867, 387; J. Nolli, *Priročna knjiga*, str. 168; «Slovensko gledališče» 48, 92.

⁵⁵ Po poročilu še živečega prelagatelja.

⁵⁶ «Novice» 1867, 387.

⁵⁷ J. Stritar v «Zvonu» 1870, 110.

⁵⁸ Dramatično društvo je navedlo ta prevod v svojem seznamu rokopisov že leta 1867. Glej «Novice» 1867, 387.

⁵⁹ «Novice» 1867, 387; J. Nolli, *Priročna knjiga* 166; «Slovensko gledališče» 99, 116.

da je prav na dobro prišla publiki.⁶⁰ Drugič so jo igrali dne 18. novembra 1872.⁶¹ Končno pa so jo uprizorili v Inemannovi režiji dne 25. septembra in 6. novembra leta 1898. pod naslovom «Jurčkove sanje». Še takratna kritika jo je smatrala za «prav dobro igro za nedeljsko občinstvo».⁶² Jurčka je to pot igral Čeh Vl. Housa, ki je «izvrstno presanjal sanje svojega Jurčka».⁶³

2. Drugo pravljичno igro «Slepý mládenec» je prestavil okrog leta 1871. pod naslovom «Slepi mladenič» (Romantičen igrokaz v treh oddelkih) Jože Andrejčkov, t. j. Podmilšak.⁶⁴

Natisnjena ni bila in tudi ne igrana. Rokopis z datumom 10. junija 1871. (ko je bila vložena v Dramatičnem društvu) hranj zgod. del dramskega arhiva pod št. 423.

3. Ta čas je prevedel isti Jože Andrejčkov-Podmilšak tudi Tylovo «Tvrdohlavou ženou» pod naslovom «Trdoglava žena» (Pravljica v treh dejanjih).⁶⁵

Prevod ni bil natisnjen; ohranil se je samo v rokopisu z datumom 30. junija 1871. v zgod. delu arhiva Narodnega gledališča v Ljubljani pod št. 424. Iz njega je razvidno, da je bil že 25. januarja 1873. predložen cenzurnemu uradu.

Dramatično društvo jo je uprizorilo dne 6. januarja 1874. v Deželnem gledališču.⁶⁶ Glasbo za napeve je zložil kap. J. Schantel.⁶⁷ Niti «Novice» niti «Slovenski Narod» niso prinesli o tem nobene kritike. Potem se ni pokazala več na ljubljanskem odru.

4. Želji po resni drami je ustregel Josip Stare s svojim prevodom Tylove Paličovy dcery (Požigalčeva hči, Resna igra v petih dejanjih), ki je izšla v Zborniku «Slovenske Talije», zv. 20., 1871.⁶⁸

Dramatično društvo jo je prvič uprizorilo dne 24. aprila 1873. leta v Deželnem gledališču.⁶⁹ Kritika jo je sprejela prav z umevanjem in tudi odobrila Staretov prevod, grajala je samo lokaliziranje iger na slovenska tla.⁷⁰

Glasbo za napeve je zložil Vojteh Valenta.⁷¹

⁶⁰ «Novice» 1871, 375, 384; «Slovenski Narod» 1871, št. 134.

⁶¹ «Slovensko gledališče» 119.

⁶² «Ljubljanski Zvon» 1898, 701.

⁶³ «Slovenski Narod» 1898, št. 220.

⁶⁴ «Ljubljanski Zvon» 1884, 732 (G. Jeréb); «Slovensko gledališče» 85.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ «Slovensko gledališče» 123.

⁶⁷ «Ljubljanski Zvon» 1893, 442.

⁶⁸ F. Simonič, «Slovenska bibliografija» 515.

⁶⁹ «Novice» 1873, 136; «Slovensko gledališče» 121.

⁷⁰ «Slovenski Narod» 1873, št. 92 in 95.

⁷¹ «Ljubljanski Zvon» 1893, 442.

Ta igra se je držala na ljubljanskem odru skoro do 1890. leta. Tako so jo uprizorili še 25. decembra 1873., 19. marca 1876., 19. marca 1878., 2. februarja 1883. in 24. januarja 1886.⁷² Tudi na drugih slovenskih odrih se je pokazala. Tako so jo uprizorili v Rojanu dne 8. marca leta 1874.⁷³

V Ljubljani je bila Požigalčeva hči prevedena iz slovenščine tudi v nemščino; prevod je oskrbel slovenski igralec Kocelj,⁷⁴ ki je v nji tudi nastopil na nemškem odru Deželnega gledališča, ko so jo Nemci uprizorili dne 1. februarja leta 1874.⁷⁵ Igra je imela tudi v nemškem gledališču popoln uspeh.⁷⁶

5. Dramo *P r a ž s k ý f l a m e n d r* je prestavil leta 1872. pod lokaliziranim naslovom *L j u b l j a n s k i p o s t o p a č* (Slika iz meščanskega življenja v štirih dejanjih) Josip Stare.⁷⁷

Ta prevod ni bil natisnjen; njegov rokopis z datumom 18. oktobra 1872. hrani zgodovinski del arhiva Narodnega gledališča v Ljubljani pod št. 315.

Prvič jo je uprizorilo Dramatično društvo dne 26. oktobra 1872. v Deželnem gledališču.⁷⁸ Kritika je pohvalila njeno lepo moralo⁷⁹ in njeno resno dejanje ter hvaležne vloge.⁸⁰ Toda igrano je bilo slabo.⁸¹ Na ljubljanskem odru se ni več pokazala.

6. Drugo dramo iz družabnega življenja *B a n k r o t á ř* je prestavil leta 1874. pod istim naslovom *B a n k r o t a r* (Igra iz meščanskega življenja v petih dejanjih) Anton Sušnik.⁸² Prevod ni več lokaliziran.

Uprizorjena in natisnjena ni bila; hrani se samo v rokopisnem prevodu v arhivu Narodnega gledališča pod št. 244.

7. Pravljično igro *S t r a k o n i c k ý d u d á k* je prestavil že v 60. letih I. Makarovič pod naslovom *Č e š k i g o d e c* (Igra v petih dejanjih, prosto poslovenil) in ponudil svoj prevod Dramatičnemu društvu, ki pa mu je prevod vrnilo.⁸³

---

⁷² «Slovensko gledališče» 123, 128, 132, 134, 136.

⁷³ «Novice» 1874, 81.

⁷⁴ «Slovenski Narod» 1874, št. 24. Kocelj jo je prevedel pod naslovom «*Die Tochter des Brandlegers*».

⁷⁵ «Laibacher Zeitung» 1874, str. 159.

⁷⁶ Ibidem 182.

⁷⁷ «Slovensko gledališče» 100; Glaser IV, 408.

⁷⁸ «Novice» 1872, 348; «Slovensko gledališče» 119.

⁷⁹ «Novice» 1872, 355; «Laibacher Zeitung» 1872, str. 1756.

⁸⁰ «Slovenski Narod» 1872, 123.

⁸¹ «Novice» 1872, 355.

⁸² «Slovensko gledališče» 101.

⁸³ «Novice» 1867, 387; J. Nolli, Priročna knjiga 164; «Slovensko gledališče» 96.

Drugič jo je prevedel 1901. leta Vekoslav Benkovič pod lokaliziranim naslovom *Zaloški godec* (Narodna čarobna pravljica s petjem v treh dejanjih).⁸⁴

Ta prevod ni izšel v tisku, temveč se je ohranil samo v dveh prepisih, ki jih hrani zgodovinski del arhiva Narodnega gledališča pod št. 610. Na njih prelagateljevo ime ni navedeno.

Prvič so jo uprizorili v nedeljo dne 22. septembra 1901. in nato 6. oktobra istega leta v režiji Dobrovolnega in to s popolnim uspehom. Kritika je z umevanjem pisala o Tylovem delu, o lepi tendenci te igre, o režiji in tudi o umetniški interpretaciji igralcev, med katerimi so se zlasti odlikovali Deyl, Lier, Lounska in Terševa.⁸⁵

To je vse, kar je bilo prevedeno v slovenščino iz starejših čeških dramatikov — Štěpaneka, Klicpere in Tyla. Mnogo, kar je od tega res živelo na slovenskih odrih, je ostalo samo v rokopisih in prepisih, ki jih še danes hranijo arhivi nekaterih slovenskih čitalnic. Marsikatera dobra stvar sploh ni bila uprizorjena, marsikatera pa je na odru propadla, kar je večinoma zakrivila takratna prevajalska manira — nespretno lokaliziranje in nerodno presajanje iger na slovenska tla, pred čemer je odločno svaril slovenske prevajalce že leta 1873. kritik «Slovenskega Naroda» (najbrž J. Jurčič), poudarjajoč, da «s tem izgube (igre) svojo izvirno vrednost in vendar tudi niso domače, ker se jim pozna tuje mišljenje».⁸⁶

V. Blasco Ibáñez / *Steklina*

Od vseh koncev huerte¹ so prebivalci tekali v kočo Pascuala Caldere in prestopali nje prag z nekako grozo, v kateri se je razburjenje mešalo z bojznijo. — «Kako je malemu? Bolje?» Oče Pascual je v krogu svoje žene, svojih svakinj in celo najbolj oddaljenih sorodnikov, zbranih ob nezgodi, z žalostnim veseljem sprejemal to zanimanje sosesčine za njegovega sina: — Da: dobro se mu godi! Že dva dni ni čutil napadov te strašne «stvari», ki je burila hišo. In molčeči kmetje, Calderovi prijatelji, ali vrle sosede, ki so v ganutju vzklikale, so vtikalj nos med sobne duri in plaho vpraševali: «Kako se počutiš?»

⁸⁴ Gledališki plakat z dne 22. septembra 1901.

⁸⁵ «Ljubljanski Zvon» 1901, 789; «Slovenski Narod» 1901, št. 218.

⁸⁶ «Slovenski Narod» 1873, št. 95.

¹ Obširna ravnica, deloma pokrita z oranževci, na obeh bregovih Guadalaviera.